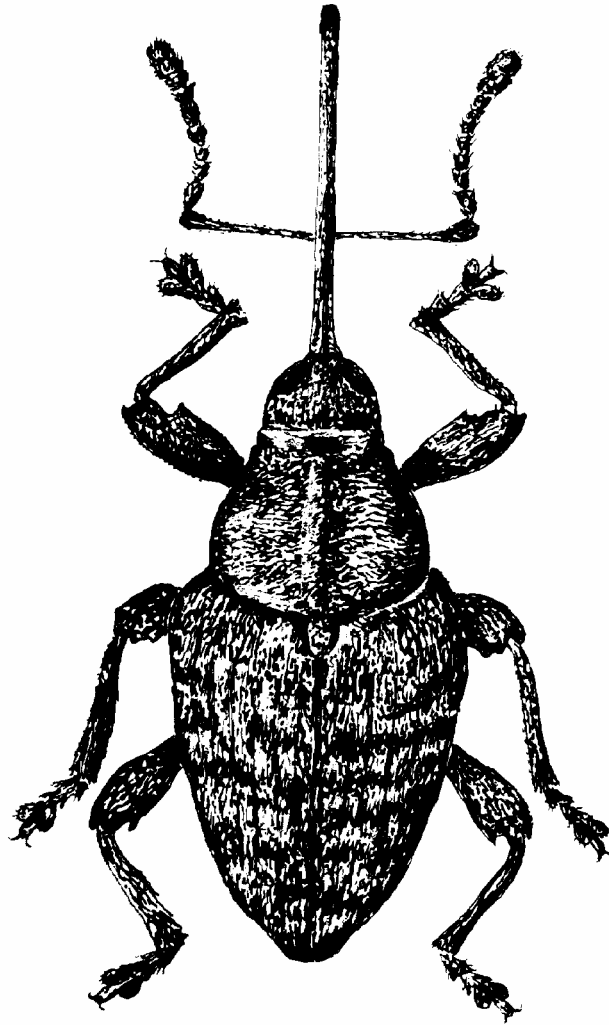

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
35. szám, 2004. május

Tartalom:

Lepkészegyesület alakult - Rovarász elődeink — Választmányi hírek — Szakirodalmi figyelő
— Sajtó figyelő - Börzehírek, kiállítások — Könyvszemle — Különfélék

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

Szerkesztőbizottság (szerk.): Haltrich Attila (HA), Jenser Gábor (JG), Rozner István (RI), Szalóki Dezső (SzD), Mészáros Zoltán (MZ), Merkl Ottó (MO), Balázs Klára (BK) és Szócs Gábor (SzG).

Szerkesztőség:

BKÁE, KTK, Rovartani Tanszék,
1118, Budapest, Ménesi út. 44.
Telefon: 372-0125.
drótposta: haltrich@omega.kee.hu

Magyar Rovartani Társaság (MRT)

Budapest VIII., Baross utca 13.
www.magyarrovartanitarsasag.hu
A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovaran általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovarani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2004)

Elnök: Dr. Jenser Gábor
I. alelnök: Dr. Merkl Ottó
II. alelnök: Dr. Szócs Gábor
Titkár: Szalóki Dezső.
Szerkesztő: Dr. Mahunka Sándor
Pénztáros: Rozner Istvánné
Ellenőr: Simonyi Sándor
Jegyző: Dr. Haltrich Attila

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap harmadik péntekén a BKÁE Kertészettudományi Karán, az „A” épület A/1 termében (Budapest XI., Ménesi út 44), délután 4 órakor.

Illusztrációk

Címlapon: mogyoróormányos (*Curculio nucum*) **Dr. Pataky Ervin** rajza
Hátlapon: ábra Mocsáry S. 1888-ban publikált könyvéből

Egy új rovarász társaság

Nem tudom mások hogy vannak vele, de én nagyon örülök, hogy megalakult a Szalkay József Magyar Lepkészetű Egyesület (2004 április 13). Már hónapokkal ezelőtt feliratkoztam a levelező listájukra, így alkalmam volt beletekinteni abba a pezsgő szakmai levelezésbe, ami ott nap mint nap folyt. És mindez az Interneten, ami azt jelenti, hogy akinek van ideje, na meg gépe hálózatra csatlakoztatva, akár tucatnyi levelet is cserélhetett naponta! Különösen tetszett, amikor az egyik kollega egy nem is valami jól sikerült digitális lepkefényképet tett fel határozási segítséget kérve, mire 4-5 lepkész (még Svájcban is!), azonnal reagált, 99%-ban meghatározva az állatot.. Vagy a lepkék magyar nevei körül kibontakozó vita, ami már-már személyeskedésbe csapott át! Emlékszem, amikor 1988 telén áttelepedtem Erdélyből, azzal fogadtak, hogy "na, válassz valami más rovarcsoportot, mivel itt annyi a lepkész, hogy Dunát lehet velük rekeszteni ". Na ugye azért mégiscsak jó valamire az, hogy sokan vannak: külön Lepkésztársaságot tudnak alakítani! Bezzeg levéltetvésszekből egy asztaltársaság sem jönne össze... Kívánom nekik, hogy minél tovább tartson a lelkesedésük, sokáig működjenek a levelezőlistájuk és le tudják győzni a személyes ellentéteket, mely már annyi nemes kezdeményezést tett tönkre.

2004 április

HA

Lepkészeti Egyesület alakult

2004. áprilisában megalakult a **Szalkay József Magyar Lepkészeti Egyesület**. A Társaság létrehívói azt tekintették kiindulási alapnak, hogy Magyarországon nem működött olyan szervezet, amely maradéktalanul egységbe tömöríthette volna a honi és külföldi magyar „lepkésztársadalmat”. A rovarrendek közül a lepkéké a legismertebb, ezért szükségszerűvé vált, hogy Európai Unió csatlakozásunk küszöbén legyen egy olyan társaság, amely fokozott figyelemmel fordul e gyönyörű állatcsoport felé.

Más indokok is előrevetítették az Egyesület megalakulását. A hazánkban tevékenykedő amatőr lepkészek magányosan, mondhatnánk az ismeretlenség homályában üzték hobbijukat, a kommunikáció, a publikációk, a könyvek és előadások hiánya megnehezítették, sok esetben ellehetetlenítették kedvtelésüket. Az Egyesület szervezése során döbrentünk rá, hogy mennyi lelkes fiatal szeretne hozzájárulni adataival faunánk feltárához és hogy mennyien nem tudtak eddig továbblépni, fejlődni abban a témában, amely oly közel áll a szívükhöz. Fentiek motiváltak bennünket arra, hogy „formabontó” módon, alulról, az amatőrök szintjéről próbáljuk meg felépíteni azt a szervezetet, amely kielégítheti ezeket a vágyakat.

Az Egyesület a kezdetektől két nagyon fontos jelszót követ: összefogás és együttműködés. Álláspontunk az, hogy e két szó keretében be tudjuk vonni munkánkba a hazai lepkészek minden generációját, fiatalokat és időseket, amatőröket és kutatókat, érdeklődőket és támogatókat, magánszemélyeket és szervezeteket. Meggyőződésünk, hogy konszenzusra kell törekedni, a lepkék és a lepkészet érdekében a nyíltan vagy burkoltan fennálló konfliktusokon túl kell lépni. Az Egyesület azt vallja, hogy tevékenységén keresztül minden résztvevő megtalálhatja a számára szükséges segítséget, támogatást és mindazt, ami elveivel összhangban áll.

Nos, az Egyesület kezdeti céljai mára éveket átölelő tervekké forrták ki magukat, amelyeket szerencsére még felsorolni is nehéz lenne, de éppen ezért lehet hosszú távon, fenntartható fejlődéssel szolgálni a lepkék ügyét. Tömondatokban mégis szükséges kiemelni néhány tevékenységet, amelyekkel előrébb tudunk lépni.

A természetvédelem terén a hazai védett vagy veszélyeztetett fajok, továbbá a nemzetközi egyezményekben szereplő lepkék hazai elterjedésének pontos feltérképezése, adatközlés az illetékes szervezetek számára, együttműködés élőhelyvédelmi és kezelési technológiák kidolgozásában, alkalmazásában.

Tudományos és publikációs tevékenység körében a hazai lepkékre vonatkozó ismeretek bővítése, ismeretterjesztő irodalmak megjelentetése, népszerűsítése, terjesztése. A tagok és együttműködő szakemberek tudományos eredményeinek hazai és külföldi szaklapokban való megjelentetése; naptárak, fotóalbumok kiadása, átfogó internetes adatbázis létrehozása, bővítése.

A hazai és nemzetközi ökoturizmus fejlesztése, a természetvédelem oldaláról való megközelítése és e tekintetben hazánk népszerűsítése, bemutatása.

Oktatás és utódnevelés kapcsán a lepkék megismertetése iskolai előadásokon keresztül, a lepkékre vonatkozó tananyagok ellenőrzése, bővítése; utódkeresés és nevelés szakkörök és lepkésztáborok segítségével, továbbá a hazai amatőr lepkészek felkutatása és szakmai fejlődésük elősegítése.

Nemzetközi kapcsolatok kiépítése és fejlesztése. Külföldi tudományos intézetek, oktatási intézmények és civil szervezetek segítségével a hazai lepkészet európai népszerűsítése.

Mint látható, a céljaink sokrétűek, átfogóak, de véleményünk szerint nem megvalósíthatatlanok. Ha az összefogás és együttműködés szavakat nem a pusztába kiáltjuk, hanem termékeny talajra hullanak, akkor olyan eredmények érhetők el, amelyek az egyébként is világhírű magyar lepkészet érdemeit tovább méltatják.

Szeretettel várunk minden érdeklődőt levelezőlistánkon :

lepidoptera-feliratkozas@primlista.hu ,

továbbá folyamatosan bővülő honlapunkon: <http://lepidoptera.fw.hu>

További elérhetőségeink:

Szalkay József Magyar Lepkészeti Egyesület – Hungarian Lepidopterological Society
H-4032 Debrecen Poroszlay út. 103.

Tel: Polonyi Vilmos: 06 30 2220863
Sáfián Szabolcs: 06 20 3461883
dr. Baranyi Tamás: 06 30 3886063
dr. Kádár Mihály: 06 30 3767745

E-mail: kadar.mihaly@mail.vpop.hu , inachis@axelero.hu , baranyid@yahoo.com

Rovarász elődeink

Mocsáry Sándor (1841-1915)

A legnagyobb rovarász elődeink megismerése érdekében legalább 130 évvel ezelőtti időkre kell visszapillantnunk. A Magyar Nemzeti Múzeum önálló Természettudományi Tárai közül az Állattár 1870-ben alakult meg. Ezekben az években az Állattár egyet jelentett Frivaldszky Jánossal és Mocsáry Sándorral. Frivaldszky János volt az Állattár igazgató-őre, Mocsáry Sándor, pedig ör-segége. A Hymenoptera gyűjteményt Mocsáry hozta létre. Negyven éves termékeny munkássága során óriási, egyes részeiben pedig páratlan és világhírű gyűjteményt teremtett. Mocsáry utóda Szabó-Patay József lett, közben Bíró Lajos is a gyűjteményben dolgozott. Bíró Lajos főleg Új-Guineában, Dél Ázsában, Dél-Európában végzett kutatásainak anyagából még napjainkban is írnak le új fajokat. Mocsárynál, Birónál, e két kiemelkedő magyar hymenopterológusnál nagyobb példaképem nem is lehetett. Személyes múzeumi használati tárgyaik, eszközeik között dolgozni, igen lelkesítő volt.

De milyen is volt Mocsáry Sándor? Aranyos szívű, naiv lelkületű, mindenkivel békeességben élő szerény Mocsáry Sándor egyéniségére az alábbiak jól rávilágítanak. Egy alkalommal igen magharagudott igazgatójára, Horváth Gézára, s vészjóslóan kijelentette: *"Jön majd még hozzám Horváth és kéri az én szótáram, de nem adom oda neki!"* Ezzel a kifakadással haragja nyomban már el is múlt. A krónika sem jegyezte fel, hogy a nevezetes Finály-féle latin-magyar szótár, amit a latin diagnózisoknál mindketten forgattak, cserélt-e később gazdát.

Mocsáry Sándor a korszakalkotó, még száz éven túl is időszerű munkáját Budapesten a Múzeum körüti Magyar Nemzet Múzeum épületének keleti oldalán, a II. emelet középső ablaka mögötti gyűjtemény-szobában készítette. Ahhoz, hogy Mocsáry kézi nagyítójával a "koddington"-nal a szivárvány fényeiben sziporkázó fémdarazsait a kedvező megvilágításban tanulmányozhassa, dolgozó asztalát különös módon rendezte be. A munkához szükséges könyveit az asztal három szegélyén úgy állította sorba, hogy közöttük egy helyen pár arasznyi rést hagyott. Az ott beáramló fénynyalámban, bizonyos időben, a legfeljebb 10-15 mm-s apró fémdarazsait így azonos fényviszonyok között vizsgálhatta. A fiatal Soós Lajos őt kedves, jó Sándor bácsinak nevezte. Az egyik nap reggelén azonban Mocsáry döbbenetben látta, hogy asztalát is "kitakarították". A hivatalsegédnek tőle szokatlanul heves kirohanással tiltotta meg, hogy ezen túl asztalához nyúljon, az ő általa beállított elrendezést megváltoztassa. A mai halogén-, körfény lámpák világában csak elismeréssel gondolhatunk nagy elődeink teljesítményeire.

Abban az időben is számos amatőr, egyetemi hallgató, szakember járta Kárpát-medence változatos tájait, gyűjtötte hazánk faunáját. Sokan a számukra ismeretlen példányokat vagy a bizonytalannak vélt fajokat bevitték a múzeumba a szakemberekhez, hogy a faj-meghatározásukat ellenőriztessék. Az 1900-as években a Vángel Jenő vezette Polgáriiskolai Tanítóképző Intézetből Móczár Miklós gyakornok is felkereste a múzeumot. Emlékei szerint Mocsáry Sándor a behozott anyagról elismerően nyilatkozott. Egyúttal azonban megjegyezte, hogy az általa kiválasztott értékesebb, ritka fajokat a múzeum számára ugye visszatarthatja? A felülhatározás munkájáért e csekély kárpótlást mindenki természetesnek tartotta.

Még a századforduló elején is az volt a szokás, hogy a gyűjtők nagy része a rovarok alá a lelőhelycédula helyett csak egy számot helyezett. Naplójukban, vagy külön lapokon sorolták fel a begyűjtött példány feltételezett nevét és a gyűjtés adatait. A ritkább, értékesebb fajok lelőhelyeit sokáig titokban tartották, nehogy azt rivális társaik is megtalálják. Múzeumi pályafutásom során a még meglevő listák alapján számos ilyen számcédulát cseréltünk ki a megtalált valódi adatokra. A múzeumi anyag feldolgozása során egy különlegesebb faj alatt találtam egy különös lelőhely-cédulát: „Küküllőszög, Csiki”. Ilyen település viszont egyetlen helységnévtárban sem volt. Amikor megkérdeztem Csiki Ernőt, hol van ez a hely, kijelentette: *„Tudja öcsém, ahol a Kis-Küküllő és a Nagy-Küküllő összefolyik, ott, azon a háromszög alakú területen gyűjtöttem azt a ritka példányt”*. Hasonló rejtelmes hely volt a Bíró Lajos elnevezte „Tudós domb” (Vác mellett), vagy a Sajó Károly megjelölte „Nyáras” (Őrszentmiklós, Kis-Szentmiklós, ma Szigetszentmiklós határában), amelyeket szintén személyes közlés alapján tisztáztunk. A trianoni diktátum után a helyek megváltozott neveit a félreértések elkerülése érdekében szükségesnek látszott egy négyzetes háló kiegészítésével, felvidéki, ukrán, erdélyi és bácskai szakemberek közreműködésével összeállítani.

De ki is volt Mocsáry Sándor? A hazai muzeológia és entomológia kiemelkedő személye. Eredetileg nem zoológusnak készült; középiskolai tanulmányai után, 1858-ban a jászóvári premontrei rendbe lépett, de hosszú ideig tartó betegsége miatt nem tett fogadalmat. Kilépett a rendből és Nagyváradon jogi tanulmányokat folytatott. Később természetrajzi ismereteinek gyarapítása miatt Bécsbe ment. Hazatérése után a Magyar Nemzeti Múzeum Állattárában kapott alkalmazást (1870-1914), ahol később igazgató őrré is kinevezték (1901). Rovargyűjtés céljából beutazta a történelmi Magyarország csaknem minden részét. Kora ifjúságától kezdve kiemelten kutatta Bihar megye faunáját. Kutatási érdeklődése elsősorban a

hártýásszárnyú rovarok rendjére terjedt ki. Mellékesen bogarakat is gyűjtött és értékes anyagot szedett össze a Deliblati homokpusztán, Szlavóniában és Erdélyben egyaránt. Hazánkban elsőként kezdett a Hymenoptera renddel behatóbban foglalkozni. Munkásságának túlnyomó része a fémdarazsak rendszeréről és az ebbe a családba tartozó fajok leírásáról szól. de publikált csaknem minden Hymenoptera családról és rovarrendről, sok faj életmódját színesen ismertette. Szitakötőkről, sáskákról, recésszárnyúakról, szipókás rovarokról, legyekről, bogarokról, lepkékről, sőt csigákról és halakról is jelent meg dolgozata. Tudományos munkásságával, különösen az Akadémia Vitéz-díjával jutalmazott 1889 évi fémdarazs monográfiájával, a Monographia Chrysididarum orbis terrarum universi (643 oldal) bel- és a külföldi szakkörök általános elismerését érdemelte ki. Csiki Ernő szerint (1910): *“korszakalkotó munkájával az egész földkerekség szakköreinek méltó elismerését vívta ki magának. Négy évtized alatt egyes részeiben páratlan és világhírű gyűjteményt teremtett, emellett a méhek, darazsak stb. élettörténetének felette érdekes részleteivel ismertette a nagyközönségünket.”* Majd később (1916) *“... az ő lankadatlan buzgalomával sikerült elérnie, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum darazs- méh és hangya gyűjteménye most már a világ legnagyobb természetrajzi múzeumainak hasonnemű gyűjteményeivel mind gazdagságra, mind tudományos értékre nézve bátran vetekedhetik, sőt egyes részeiben azokat jóval felül is múlja.”* Berland L. a párizsi múzeumból, a magyarok felé elismerést nehezen osztogató francia szakember, 1938-ban kiadott könyvében írja, hogy Mocsáry műve (1889) „une superbe monographie.” Kimsey L. S. és Bohart R. M. (1990) közli, hogy az azóta működött mintegy 50 fémdarazs-specialista után is a Mocsáry által leírt több, mint 650 fajának legnagyobb része 100 évvel később is még érvényes. Tiszteletére a tudósok 1 nemet és 150 rovarfajt neveztek el. Lerakta a múzeumi hártýásszárnyú gyűjtemény alapjait. Munkája elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia már 1884-en levelező tagjai közé választotta .

Irodalom.

- Csiki E. (1910): Mocsáry Sándor. – Rov. Lap. **17**: 162-175.
 Csiki E. (1916): Mocsáry Sándor (1841-1915). – Rov. Lap. **23**: 2-7.
 Mocsáry, S. (1912): Hogyan lettem entomológus? - Rov. Lap. **19**: 81-113.
 Bohart, R.M.-French, L.D. (1986): Designation of Chrysidid lectotypes in the Hungarian National Museum, Budapest. Pan. Pacific Entom. **62**: 340-343.
 Móczár L. (1967): Mocsáry Sándor és a Természettudományi Múzeum Hymenoptera Gűjteménye. – Állatt. Közl. **54**: 89-97 I-II. tábla 1-3.fénykép
 Papp J. (2002): Mocsáry Sándor. – In: Magyar múzeumi arcképcsarnok. Budapest, Tarsoly kiadó: 619-620
 Móczár L. (2003): Mocsáry Sándor (1841-1915). - Élő Világ 50.szám: 30 1-2 fénykép.

Móczár László

SERMO SUPRA SEPULCHRUM

(KIS BÉLA †2003 NOV. 29.)

Alig egy éve temettük feleségét, Kis Béláné Horváth Emesét. Filológusként, a román és a magyar nyelv kölcsönhatásainak kutatója volt Erdélyben és a Dunántúlon is.

Most férjének, a kolozsvári egyetem Állattani Intézete docensének, Kis Bélának koporsója mellett állunk megindultan. Egy erdélyi értelmiségi család - távolról sem első - lassú szétszóródásának tanúiként. Már korábban átjött fiaik után költöztek át félig-meddig. Igen, félig-meddig, mert a lakás, a könyvtár, a rovargyűjtemény jórészt Kolozsváron maradt, várva a munka - már nyugdíjasan való - és egyre kilátástalanabbá váló folytatására.

Kis Béla, a szerény és halk szavú zoológus, akkori kolozsvári lehetőségeit tudomásul véve, munkásságának nagy részét Erdély entomológiai kutatásának szentelte. Erénnyé változtatta azt a bezártságot, amit az akkori romániai viszonyok egy magyar kutatóra még inkább mértek. Mongólia, vagy a Kaukázus helyett így maradt Ő a Bihari-hegyek, a Déli Kárpátok és a Mezőség rovarvilágának fáradhatatlan kutatója. És csak a Duna-delta jelentette

számára a távoli exotikumot, ahonnan mindannyiszor értékes faunisztikai újdonságokkal tértek vissza feleségével, fáradhatatlan kísérőjével. Az erdélyi egyenesszárnyú, a félfedeles- és recés-szárnyú rovarokat nála jobban senki nem ismerte. Éles-szemű, biztos ítéletű faunakutatót veszítettünk el benne. Közleményeinek hosszú sora, monografikus feldolgozásai - és az ezek alapját képező gyűjteményei - az erdélyi rovarfauna ismeretének biztos forrásai. Egyetemi oktatóként a tanítványok hosszú sorát vértette fel az állatfajok, az állatföldrajz ismeretével.

Magyarországra kerülvén különösen fájlalta szakkönyvtára, jegyzetei, terjedelmes gyűjteményei hiányát, ami szinte szellemi bénaságra kárhoztatta. Nyilván, ez a körülmény is hozzájárult idő előtti leromlásához. Ki tudja? Talán nekünk is jobban kellett volna ösztökélni aktivitásának fenntartásában. Most már bevégeztetett! Vége a - néha-néha együttesen is megtett - hosszú gyűjtőúti vándorlásoknak.

Kedves Béla - nyugodjál békében!

(A ravatalnál búcsúztatta dr. Nagy Barnabás)

*****x*****

Dr. Kis Béla erdélyi entomológust (Kolozsvár, Babes-Bólyai Tudományegyetem) Budapesten, a Fiumei-úti temetőben kísértük végső útjára 2003. december 16-án.

Dr. Kis Béla hallgatói körében (1980)

Választmányi hírek

A 2004 április 17-ei választmány csak két napirendi pontot tárgyalt meg. Az első: a MRT-ot a bíróság Közhasznú Társasággá minősítette át. Ez azért fontos, mivel így a jövőben a Társaság különböző pályázatokon vehet részt, amit eddig nem tehetett. A második napirendi pont volt a 2004 február 21-i Rovarászbál elszámolása (a bál gyakorlatilag „null szaldósra” sikerült, a bevételek fedezték a kiadásokat). A legfontosabb napirendi pont, az ez évi Rovarászkirándulás részletes ismertetése volt, amit az alábbiakban itt is ismertetünk Szabóky Csaba és Bushman Ferenc jóvoltából. Mészáros Zoltán beszámolt a Rovartani Tanszék által szervezett Rovarásztábor előkészületeiről, mely idén a Gyalúti havasokban lesz július 25-augusztus 1 között,

ROVARÁSZ KIRÁNDULÁS

2004. június 18 – 19 – 20.

A szállás helye: **Jászberény Öregerdei gyermektábor**

Megközelítése: Jászberénytől Nagykáta felé vezető **31. számú közúton a 73-74-es** kilométerkő között közúti tábla és nyíl mutatja a tábort. Homokos dűlőúton további táblák mutatják a tábor irányát. A vonaton érkezőket **Jászberény vasútállomásáról** szállítjuk a táborba, előzetes igény szerint **11 órakor és 12 órakor** induló személygépkocsival.

PROGRAM

Péntek

- 13:00 Gyülekező
- 13:00 Közös ebéd, tábor megnyitása.
- 14:30 Zászlófelvonás
- 15:00 Nappali terepmunka (ismerkedés a Hajta-mocsárral NP vezetővel)
- 19:00 Előadás vetítéssel: Hajta-mocsár és környéke
- 20:00 Felkészülés az éjjeli gyűjtéshez

Szombat

- 9:00 Ébresztő. Terepszemle (Nyikrét, Farnos) gyalogosan kb. 15-20 km. Útközben régi magyar állatfajták kiállítás megtekintése.
- 13:00 Bográcsos ebéd
Fakultatív kocsmalátogatás
- 19:00 Központi tábortűz, szalonnasütés
- 20:00 Felkészülés az éjjeli gyűjtéshez

Vasárnap

- 10:00 Búcsú a tábortól. Jász Múzeum megtekintése vezetéssel
Irány haza!

Költségek: Szállás 600 Ft/fő/nap + ágynemű (egyszeri) 250 Ft (többen egy szobában, emeletes ágyak, férfiak nők külön, sátrazási lehetőség csak miután a házban a helyek beteltek)

Étkezések (ebéd, szalonnasütés, reggeli tea, múzeumi belépő) 2000 Ft

Figyelem! a DINPI engedély úgy szól, hogy a **gyűjtési eredményeket 2004. szeptember 30-ig** le kell adni.

Kérdésekkel a főszervező **BUSCHMANN** Ferencet (06-57-412753) és **SZABÓKY** Csabát (06-1-4385883) lehet zaklatni.

Tábori mottó: hegyet alulról, múzeumot kívülről , kocsmát belülről (reméljük másként lesz)

Jó Szórakozást és Gyűjtést
Kíván a Vezetőség

Szakirodalmi figyelő

Folia Entomologica Hungarica, LXIV, 2003 – A Rovartani Közlemények legutóbbi száma 385 oldalon, gazdag tartalommal jelent meg. A publikációk és a rövid közlemények témák szerinti megoszlása a következő: Acari – 4; Areneae – 3; Plecoptera – 1; Ephemeroptera – 1; Orthoptera – 1; Homoptera – 2; Coleoptera – 1; Hymenoptera – 6; Lepidoptera – 4; Diptera – 8.

Könyvismertetéssel 7 közlemény foglalkozik. Megtaláljuk a Társasági élet rovatot is, amely a Magyar Rovartani Társaság 2002 évi munkájáról számol be.

A Folia beszerezhető a Magyar Természettudományi Múzeum könyvtárában (Bp. VIII. Baross u. 13.), a Rovartani Társaság tagjainak 50 %-os kedvezménnyel.

Folia Musei Historico-Naturalis Bakonyiensis, 20, 2003 – A Bakonyi Természettudományi Múzeum Közleményeinek 20 száma 130 oldalon jelent meg. Egy színes cincérfotókat tartalmazó tábla egészíti ki a számot, ami Retezár Imre tagtársunk felvételei a Tihanyi-félsziget jellegzetes cincéireiről. A Folia rovaratani tárgyú cikkei a következők:

RÉDEI DÁVID – HUFNÁGEL LEVENTE: Adatok a Dunántúli-középhegység talajlakó poloskafaunájának ismeretéhez (*Heteroptera*).

SZÉL GYŐZŐ – KUTASI CSABA: Tihanyi élőhelyek bogárfaunisztikai vizsgálata.

KUTASI CSABA – KÁDÁR FERENC: Fénycsapdával gyűjtött futóbogarak (*Coleoptera: Carabidae*) Csupakról.

SÁGHY ZSOLT – TAKÁCS ANDRÁS – FARKAS ISTVÁN: Faunisztikai vizsgálatok futóbogarakon (*Coleoptera: Carabidae*) a Kis-Balaton területén.

FAZEKAS IMRE: A *Coleophora colutella* (Fabricius, 1794) előfordulása a Bakony hegységben (*Microlepidoptera: Coleophoridae*).

A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve, 2002-2003. – Az Évkönyvben egy rovaratani tárgyú közleményt is találunk:

CSABAI ZOLTÁN: A csarodai Báb-tava vizibogár-faunája (*Coleoptera: Haliplidae, Dytiscidae, Noteridae, Gyridae, Spercheidae, Hydrochidae, Hydrophilidae*).

A közlemény a szerző 1996-1997 évben gyűjtött vizibogár-fajainak adatait tartalmazza.

Acta Musei Moraviae, Scientiae biologice (Brno) 87: 1-27, 2002. – Jaroslav Bašta: A contribution to knowledge of the Carabidae of the Danube river delta (*Coleoptera: Carabidae*).

A szerző az 1979-1994-ben végzett carabidologiai kutatásainak eredményeit ismerteti a Duna-deltából.

Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae, Supplementum 10.- Svatopluk Bílý: Summary of the bionomy of the Buprestid beetles of Central Europe (*Coleoptera: Buprestidae*).

A 104 oldalas Supplement 140 díszbogár taxont ismertet. Tartalmazza a fajok elterjedését, a lárvák leírását, a bogarak tápnövényeit és egyéb jellemzőit. A cikk fotókon ismerteti a fajok kártételeit.

(Az utóbbi három közlemény megtekinthető a Magyar Természettudományi Múzeum Könyvtárában.)

Rozner István

Sajtófigyelő

2004 február 19-én jelent meg a Magyar Nemzet MŰLTKULTÚRA rovatában az alábbi cikk, melyből a teljesség igénye nélkül szeretnék néhány gondolatot idézni, amelyek a rovarászok számára is érdekesek lehetnek.

VÉGH ATTILA: Ha leszáll előttünk egy nappali pávaszem.

Aki manapság botanikusnak vagy zoológusnak készül, az hamar megszokja, hogy latinul nyomja a fajneveket, a rendszertani terminusokat stb. Ha az amatőr természetbúvár efféle emberrel szóba elegyedik, és a beszélgetés netán a szakterületen landol, megütközve tapasztalja, hogy a szakembernek azonnal a latin fajnevek jutnak eszébe, a magyar megfelelők után gyakran hosszasan kell kutatnia emlékezetében. Ne gondoljunk nagyképűségre, ennek

egyszerűen praktikus oka van. A latin a közös nyelv, és bár korunk latinja, az angol a tudományos nyelv fölött is átvette az uralmat, a fajok pontos meghatározásának nyelve ma is a latin. Egy olyan kor emléke ez, amikor az általános műveltséghez hozzátartozott a latintudás. Csakhogy amikor a fajok jó részét leírták, az általános műveltség latinja mögött ott gomolygott az ógörög mitológia ismerete is. Ez a latin fajnevek mögül ma is kikandikál, csak észre kell venni.

Egyik legszebb nappali lepkénk a nappali pávaszem. Latin neve: *Inachis io*. Lepkeszárnyon röpködünk a görög mítoszok földjére.

A cikk Ovidius alapján elmeséli Io-nak, Héra papnőjének a történetét, akit Zeusz tehén képében elrabolt.

A természetet mi önmagáért szeretjük. Amikor mi, amatőr zoológusok és botanikusok az erdőn járunk, ki akarjuk üzni fejünkől a városi idegbetegséget, fülünkől a civilizáció csőrömpölését, szemünkől a médiavilág ideges, végtelenül üres képzuhatagait. Kimegyünk a természetbe, és hallgatjuk, nézzük, beszívjuk a csöndet. Előttünk egy bokorra leszáll egy nappali pávaszem. Nem kell tudnunk a latin nevét, hogy ismerjük Io mítoszáét. De ha tudjuk, ha ismerjük, ennek a kis élőlénynek a röpte talán gazdagítja a körülöttünk, bennünk beállt csöndet. Mert akkor a pávaszem szárnyainak figyelő szemeket utánzó mintái, ahogy a bokor virágain pihenő lepke játékosan megmutatja őket, hirtelen az elbóbiskoló Argosz le-lecsukódó szemeivé változnak. Hajszolt életünk igazibb pillanatait így tölti föl költészettel a görög mitológia.

Sáskajárás Ausztráliában – Falánk rovarok, a sáskák milliói vándorolnak Ausztrália második legnépesebb városa, Melbourne felé. A szárazságnak véget vető februári esőknek köszönhetően többmilliárdnyi sáska kelt ki 1200 kilométer hosszan Ausztrália délnyugati és középső részén, ahol megkezdődött vegyszeres irtásuk repülőgépekről.

Magyar Nemzet, 2004. április 16., MTI.

Rozner István

Börzehírek, kiállítások, tudományos ülésszakok

First Symposium on Palaearctic Thysanoptera

2003 augusztus 25 – 29, Gödöllő

A szimpózium címének magyarázataként említem meg, hogy az elmúlt évtizedekben Európában 7 Nemzetközi Thysanopterológia Szimpóziumon vehettünk részt, amelyek közül kettőt Gödöllőn rendeztünk. A VII. Nemzetközi Thysanopterológiai Szimpózium Olaszországban, Reggio Calabriában volt, 2001-ben. Ez az előző találkozótól annyiban különbözött, hogy összevonták a Thrips, Plants, Tospoviruses Symposium rendezvényvel. Amíg az előző európai thysanopterológiai szimpóziumokon 20 - 30 specialista találkozott, ez alkalommal mintegy 300 ember volt jelen. Ennek ugyan számos előnye is volt, de elveszett a korábbi rendezvények barátságos, családi hangulata, amit többen is sajnáltak. Többször hangzott el, hogy Gödöllőn mennyivel jobb volt. Ezt eleinte csendes büszkeséggel hallgattuk, majd többek javaslatára Fail József barátommal úgy döntöttünk, hogy ezeknek a kéréseknek, javaslatoknak megpróbálunk eleget tenni. Ezt azért is indokoltnak tartottuk, mert az összevont szimpózium elnöksége (mert ott már az is volt) döntésének megfelelően a következő összejövétel 2004-

ben Kaliforniában lesz. (Erről eddig még semmi értesítés nem érkezett). És mert a Nemzetközi Thysanopterológiai Szimpózium név "foglalt" lett, újat kellett keresnünk. Így született meg a First Symposium on Palaearctic Thysanoptera név, és mert a Kertészeti Rovartani Tanszék munkatársai, dr. Pénzes Béla tanszékvezető, Hudák Krisztina és Fail József PhD hallgatók és a Szent István Egyetem gödöllői kollégiumának igazgatója dr. Bujáki Gábor segítségüket ígérték, amit a későbbiekben maximálisan be is tartottak, elküldtük az első körlevelet.

A gödöllői találkozóra Angliából, Finnországból, Hollandiából, Lengyelországból, Németországból, Norvégiából, Olaszországból, Portugáliából, Romániából, Szerbiából, Szlovéniából, Szlovákiából, 30 résztvevő érkezett, és eljött Ausztráliából a thysanopterológia egyik kiemelkedő egyénisége is, és természetesen ott voltunk mi magyarok, a rendezők.

Az előadások témaköre igen változatos volt. Szó volt a thysanopterológia taxonómiai problémáinak evolúciós alapjairól, egyes Thysanoptera fajok repülését befolyásoló tényezőkről, a tápnövény és tripszek kapcsolatáról, a lárvák morfológiájáról, Nemzeti Parkok Thysanoptera faunájáról.

Az összejövetel valóban barátságos, és amit többen hangsúlyoztak, családias volt. Igen jó hatása volt annak is, hogy az előadásokat légkondicionált teremben tarthattuk, és hogy a kirándulásra a BKÁE Kertészeti Kara által bérelt légkondicionált autóbusszával mehettünk.

A kiránduláson a Tihanyi-félszigetet és a Pécselyi-medencét látogattuk meg, ahol a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóságának engedélyével a résztvevők gyűjthettek is. Eredmény; többek között egy faunára új Thysanoptera faj.

A rendezvény utolsó estéjén, búcsúzásként, remek pörkölt vacsorát fogyasztottunk, amelynek szakácsa Hodjány Mihály igazgatóhelyettes volt.

A következő összejövetel megrendezését, mert erre igény volt, Stanislav Trdan ljubljana-i kollegánk vállalta. Így örömmel vettük tudomásul, hogy a már elveszettnek hit, családias hangulatú thysanopterológiai összejöveteleket, új néven ugyan, sikerült megújítani.

Az elhangzott előadások kéziratait az Acta Phytopathologica et Entomologica következő számában, ez évben jelentjük meg.

Jenser Gábor

Különfélék

Dr. Bornemissza György kitüntetése

Ausztráliába szakadt hazánkfia, a hetvenes éveiben járó dr. Bornemissza György 2001 nyarán elnyerte az Ausztrália Érdemérme (Medal of the Order of Australia) kitüntetést. Ezzel azt a munkásságát ismerték el, amelyet a különféle ganéjtúró bogarak Ausztráliába telepítése során végzett.

Amikor Ausztráliában szarvasmarhát kezdtek tenyészteni, az ország hamarosan nem várt problémával találta szemben magát: a rengeteg marhatrágya lebontatlanul maradt a legelőkön – a kontinens őshonos ganéjtúrói ugyanis az erszényesek trágyájának feldolgozásához alkalmazkodtak, a nagy tömegű, pépes marhatrágyával nem tudtak mit kezdeni. A marhalepények nem csupán elborították a legelőket – és így csökkentették a legelhető területet –, hanem szaporodóhelyet biztosítottak olyan vérszívó légyfajoknak, amelyek a szarvasmarhákat gyötörve nagyban csökkentették a tej- és hústermelést. Bornemissza György ötlete volt, hogy a trágyalebontást próbálják meg olyan betelepített ganéjtúrókkal elvégeztetni, amelyek a Föld más tájain sikerrel teszik ugyanezt. Mintegy 150 fajt határozott meg, amelyek – legalábbis elméletileg – alkalmasnak tűntek erre a feladatra. Ezek többsége Afrikában él, ahol a sok trágyát termelő nagy patások a leggyakoribbak és legváltozatosabbak. Későbbi vizsgálatok után ez a szám 80-ra csökkent, közülük a CSIRO (Commonwealth Scientific Research Organisation) 50-et telepített be Ausztráliába. A fajokat maga Bornemissza György válogatta ki a Föld különböző részein; ennek keretében kilenc évet töltött Afrikában. A csökkenő támogatás miatt a program idő előtt véget ért; az 50 faj ugyan sikerrel eltakarítja a trágyát Ausztrália különféle éghajlatú területein, de még mindig vannak vidékek, amelyek ganéjtúrók nélkül maradtak. Bornemissza György most azt javasolja, hogy a programot újra kellene indítani, és a maradék 30 fajt is érdemes lenne betelepíteni.

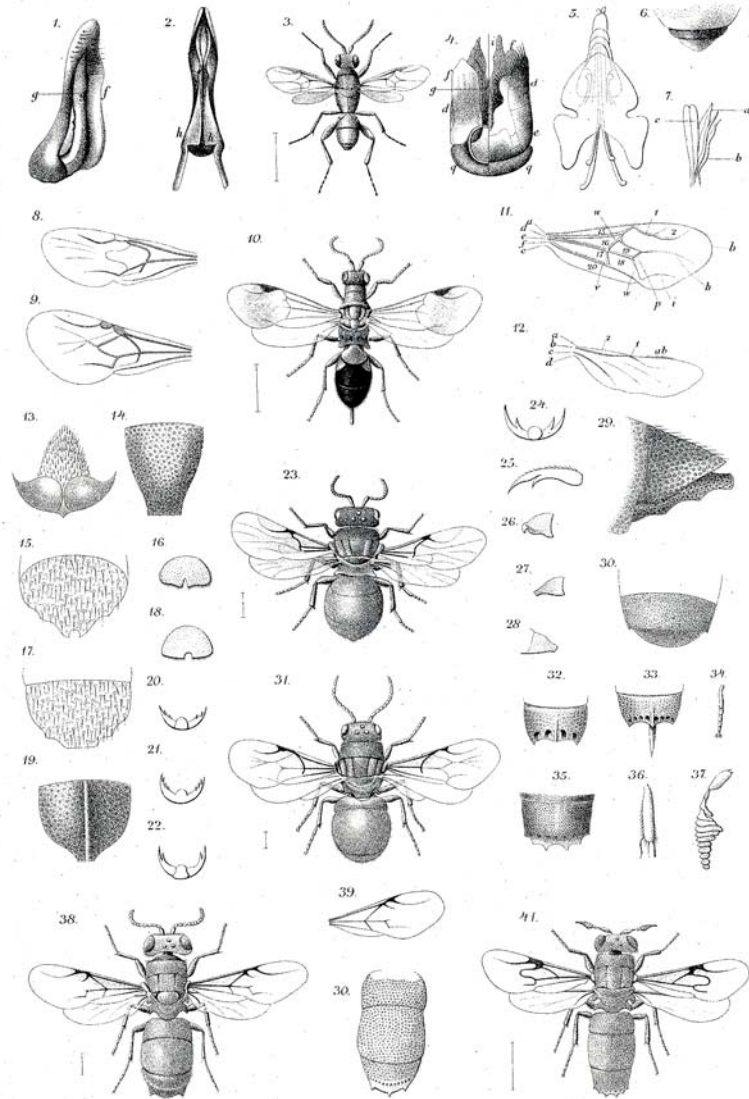
Bornemissza György 1983-ban nyugdíjba ment, és azóta Tasmániában él. A bogarászattal azonban nem szakított: gazdag gyűjteményéből olyan kiállításokat szervez, amelyek a tudományos hitelesség mellett a színek, formák, struktúrák összefüggéseit is megvilágítják. E bemutatók nem várt méretű sikert hoztak, és ma Ausztrália-szerte vándorkiállítások formájában láthatók. E kiállításokban a mi múzeumunktól kért hazai bogarak is szerepelnek, amelyekért Gyuri mindig válogatott ritkaságokat küldött cserébe. Gyűjteményünkről azonban már sokkal korábban sem feledkezett meg; Ausztrálián kívül sok anyagot kaptunk tőle például a Fidzsi-szigetéről is. A tudományos munkát sem hagyta abba: részt vesz az ausztráliai mérsékelt égövi erdők primitív, talajlakó szarvasbogarainak kutatásában.

Móczár László – Merkl Ottó

Mocsáry A. Monographia Chrysididarum Terrae.

Tab. I.

Dr Lendl del. ex p.

Nyom. Grand V. utóirat. Budapest.

M. T. Akad. III. osztályának külön kiadványa. 1858. II.